

PRSTENJE I GEME 14.-17. ST. U MUZEJU SLAVONIJE OSIJEK

Pregledni rad

UDK 739(497,5 Osijek)'' 14/17''

MLADEN RADIĆ

Muzej Slavonije Osijek

Trg sv. Trojstva 6

HR-31000 Osijek

Revizijom fundusa Odjela umjetničkog obrta i Arheološkog odjela pronađeno je više primjeraka prstenja i gema iz perioda kasnog srednjeg i ranog novog vijeka, odnosno turske vlasti, koji su u Muzej Slavonije uglavnom dospjeli donacijama i otkupom. Samo manji dio ima pouzdano mjesto nalaza, ali je veći broj značajan zbog utvrđivanja tipologije i datiranja, odnosno umjetničke i povijesne vrijednosti.

Ključne riječi: Muzej Slavonije Osijek, prstenje i gema, kasni srednji vijek, rani novi vijek

Prilikom revizije fundusa, odnosno zbirki Odjela umjetničkog obrta i Arheološkog odjela – Pododjela antičke arheologije Muzeja Slavonije, pronađen je značajan broj prstenja, odnosno gema koje je Arheološki odjel – Pododjel seobe naroda i srednjeg vijeka preuzeo i priključio Zbirci nakita. U Osječkom zborniku 28 već je objavljen rad o prstenju iz perioda 13.-17. st. Iz inventarnih knjiga očito je da je najveći dio prstenja bez pouzdanog mjesta nalaza, a vrlo često ne znamo niti način dobave. Konstatacije „iz starog fundusa“ i „stari inventarni broj“ obično znače da nema gotovo nikakvih relevantnih podataka. Ponekad se i navodi mjesto nalaza, ali s upitnikom, i to se uglavnom odnosi na Osijek, što znači da je prsten dobavljen u Osijeku, no bez stvarnog saznanja o njegovom pravom porijeklu.

Samo za nekoliko primjeraka može se s priličnom sigurnošću utvrditi mjesto nalaza.

Opisi su uglavnom kratki i vrlo često s netočnim podacima. Greške oko utvrđivanja vrste materijala razumljive su jer je za neke primjerke bez analize vrlo teško utvrditi o kakvom materijalu se radi.

Mjesto, odnosno područje izrade moguće je utvrditi samo kod pojedinih primjeraka temeljem stilskih karakteristika, vrste pisma i eventualno grbova.

Stanje prstenja uglavnom je dobro, te samo na pojedinih primjercima uslijed istrošenosti i oštećenja nije moguće jasno utvrditi motive.

Samo jedan primjerak sadrži ukrasni kamen, dok su kod ostalih kasnosrednjovjekovnih primjeraka glave ukrašene karakterističnim motivima heraldičkih životinja (ptice, lavovi), odnosno stiliziranim cvjetovima. Na jednom primjerku urezano je inicijalno slovo. Karneol je karakterističan poludragi kamen za tursko prstenje (jedan prsten, dvije gema).

Niti za jedan primjerak nije bilo moguće utvrditi temeljem motiva, odnosno natpisa, ime samog vlasnika. Natpis na ćirilici sa prstena pečatnjaka (kat. br. 1) u inventarnoj knjizi pročitao je kao: „ČELNIKU: BRANKO“, što bi svakako trebalo još provjeriti.

Veći dio prstenja služio je za pečačenje.

Za veliki pečatnjak iz 17. st. (kat. br. 6), koji sadrži okrugli grb i inicijale, nije bilo moguće utvrditi pripadnost plemićkoj obitelji. Isto vrijedi i za srebrni prsten pečatnjak iz 16. st. (kat. br. 4).

Treba ponoviti da je literatura koja obrađuje nakit u Hrvatskoj iz ovog perioda vrlo oskudna pa je većina datacija utvrđena analogijama iz inozemne literature, što znači da se uglavnom radi o okvirnim datacijama.

Iako niti jedan primjerak nije izrađen od zlata, ipak se za nekoliko može reći da se radi o luksuznijem prstenju (kat. br. 4, 6). Tek prema veličini karike, odnosno ukrasima glave može se naslutiti koji je prsten ženski, a koji muški (kat. br. 3, 5, 7, 11, 13, vjerojatno ženski). Pojedini primjerci iznimno velike karike mogli su se nositi preko rukavice ili na palcu.

Kao mjesto izrade za nekoliko primjeraka može se pretpostaviti Ugarska (kat. br. 4, 6 i 2 - ?).

Kat. br. 1 vjerojatno je izrađen u nekom od kosovskih središta (Novo Brdo, Janjevo) (RADIĆ 2007.: 100, kat. br. 7).

Masivno brončano prstenje za široke slojeve (kat. br. 8, 9, 10, 11) dijelom je vjerojatno nastalo u Bosni i Hercegovini (tzv. „bosanski prsten“), a većina njih samo oponaša pečatnjake.

Za prsten slične forme ali nešto manjih dimenzija kao kat. br. 8, s motivom ljiljana, autorica smatra da predstavlja „srednjovjekovni primjerak“ kakvi su pronalazeni

na srpskom, zadunavskom, mađarskom i slovačkom području. Datira ga u 13. i osobito 14. st., a najkasnije u početak 15. st. (BALOGH, HORVÁTH 1999.: 27, kat. br. 40).

Moguće je da su i neki primjerci prstenja iz turskog perioda, odnosno gema također izrađeni u Bosni i Hercegovini.

Jedina dva primjerka kod kojih nije stavljen upitnik za mjesto nalaza jesu kat. br. 12 i 17. Za turski prsten ne bi bilo neobično da je pronađen u Osijeku, važnom turskom vojnom i upravnom sjedištu, pa bi se isto moglo čak zaključiti za prsten pod kat. br. 13, odnosno gema pod kat. br. 14, 15, 16.

Brončani prsten pronađen u Črnkocima, u blizini današnje crkve, možda ukazuje na postojanje srednjovjekovne crkve i groblja na ovoj lokaciji (prsten pronađen na adresi ul. Augusta Šenoae br. 4, u vrtu iza kuće na dubini 15-20 cm).

U popisu stanovništva 1698. g. (MAŽURAN 1988.: 79) navodi se i selo Črnkovci sa manjim brojem stanovnika, a u Kanonskim vizitacijama iz 1738. g. (KANONSKE VIZITACIJE 2005.: 25) navodi se da u selu postoji „bogomolja duga dvanaest stopa, izgrađena od pruća, iznutra omazana zemljom, s drvenom menzom i pokrivena slamom, od puta potpuno otvorena, posvećena u čast sv. Lovre, bez oltara ili neke slike koja bi činila oltar“. Ovo upućuje da je u srednjom vijeku vjerojatno postojala solidno izgrađena crkva u blizini mjesta nalaza prstena.

Za prijevode natpisa na prstenju i gemama iz turskog perioda zahvaljujem glavnom imamu osječkom efendiji Enesu Poljiću i njegovim suradnicima.

KATALOG

1. PRSTEN S NATPISOM, 15. st.

materijal: posrebrena bronca
tehnika izrade: lijevanje, srebrenje, urezivanje
v. 2,2 cm; š. 2,3 cm; Ø glave 1,7 cm; tež. 9,6 g.
MSO-AS 170154 (inv. br. u. o. 2196; stari inv. br. 2958)
nalazište: Osijek (?), stari fundus (iz zbirke Kuglov?)
neobjavljen



Karika prstena pečatnjaka polukružnog presjeka i bez ukrasa (manja oštećenja od udaraca) širi se i spaja direktno s okruglom, ravnom glavom. U urezanoj kružnici na glavi lav u heraldičkoj pozi okrenut na desno, s repom u obliku slova „S“. Tekst urezan oko centralnog motiva u negativu (vjerojatno ćirilica), a prema zapisu u inventarnoj knjizi natpis je dešifriran kao tekst na ćirilici: „ČELNIKU: BRANKO“, što svakako još treba istražiti. Između riječi je križ, odnosno dvije točke. Prsten podsjeća formom i glavom na već objavljeni primjerak iz fundusa Muzeja Slavonije (RADIĆ 2007.: 100, kat. br. 7; MILOŠEVIĆ 1990.: 147, kat. br. 235).

2. PRSTEN, 14.-15. st.

materijal: srebro
tehnika izrade: lijevanje, urezivanje
v. 2,8 cm; š. 2,8 cm; glava v. 1,4 cm/ š. 1,3; tež. 11,2 g.
MSO-AS 170155 (inv. br. u. o. 2188)
nalazište: Osijek (?), stari fundus
neobjavljen



Veliki prsten pečatnjak s masivnom karikom jednake širine i pravokutnog presjeka s manjim oštećenjima. Osmerokutna glava izrađena od ploče jednake debljine, u sredini ima urezano gotičko slovo „B“, uz koje su urezani zvijezda i polumjesec. Unutarnji osmerokutni okvir je tanka izlizana linija, a vanjski šira nazubljena linija. Tip s urezanim inicijalom relativno je čest u brojnim varijacijama (STANOJEV 2004.: 66, tabla IX, kat. br. 126-133; RADIĆ 2007.: 97, kat. br. 3), no ovaj masivni srebrni prsten formom ima analogiju u prstenu iz Arheološkog muzeja u Splitu, koji na glavi nema ugravirano slovo nego lava (PITEŠA 2009.: 175, kat. br. 258) koji je datiran u prvu polovinu 15. st., dok je prsten iz Mađarske s okruglom glavom i slovom (HLATKY 1938.: tabla 5, sl. 52) datiran okvirno u period 14.-15. st.

3. PRSTEN, 14.-15. st.

materijal: srebro
tehnika izrade: lijevanje, urezivanje
v. 2,9 cm; š. 2,2 cm; Ø glave 1,2 cm; tež. 8,0 g.
MSO-AS 170156 (inv. br. u. o. 2199; stari inv. br. 694)
nalazište: nepoznato
dar: Franjo Sedlaković, Osijek, oko 1895. g.
neobjavljen



Karika prstena polukružnog presjeka uzdužno je podijeljena urezanim trakom i ukrašena urezima koji formiraju geometrijske forme. Na bočnim stranama istaknuti rombovi s urezanim „Andrijinim križem“. Ukrasi s donje strane dosta izlizani. Okrugli vrat koji izlazi okomito iz karike ima koso urezane linije, što daje dojam torzije. Glava je ravna, okrugla pločica na kojoj je urezan šesterokutni motiv s centralnim kružićem koji podsjeća na cvijet jer su mu stranice blago uvijene.

Tipološki se radi o prstenu s uzdignutim vratom, a sličan primjerak s motivom ljljana, pronađen u Popovcu, nalazi se u Zbirci nakita Muzeja Slavonije (RADIĆ 2007.: 98, kat. br. 5). Nekoliko primjeraka ovog tipa nalazi se i u Narodnom muzeju Beograda (MILOŠEVIĆ 1990.: 53, tip 3, kat. br. 131, 134, 135, 137, 142-146, 153-156, 158).



4. PRSTEN, 16. st.

materijal: srebro
tehnika izrade: lijevanje, urezivanje
v. 2,7 cm; š. 2,6 cm; glava v. 1,3 cm/ š. 1,3 cm;
tež. 13,3 g.
MSO-AS 170157 (inv. br. u. o. 2187)
nalazište: Osijek (?), stari fundus
neobjavljen



Masivni renesansni prsten pečatnjak od finog srebra s bogato ukrašenom karikom. Donji dio karike polukružnog presjeka ukrašen je s dvije nazubljene paralelne linije koje su dosta izlizane. Ramena su ukrašena izbočinom u obliku kapitela (?), a gornji dio karike širi se prema glavi i ukrašen je floralnim ukrasom koji se na bočnim stranama uočava kao valovita floralna forma. Glava je osmerokutna ploča obrubljena linijom ubodnih točkica, a u sredini je renesansni štit s urezanim gornjom polovinom životinje (lav?) okrenute prema desno. Iznad štita je ukras u obliku cvijeta.

Ovaj reprezentativni primjer prstena ima izvrsnu analogiju u sličnom primjerku iz Opatije Szent Jobb (Opatija sv. Desnice), koja se nalazila u Biharskoj županiji. (HLATKY 1938.: 80, tabla VII, br. 71).



5. PRSTEN, 15.-16. st.

materijal: srebro, poludragi kamen (gorski kristal?)
 tehnika izrade: lijevanje, lemljenje, brušenje
 v. 3,0 cm; š. 2,2 cm; Ø glave 1,0 cm; tež. 3,6 g.
 MSO-AS 170158 (inv. br. u. o. 2180)
 nalazište: Osijek (?), stari fundus
 neobjavljen



Karika polukružnog presjeka jednake širine s oštećenim gornjim slojem spojena je s glavom lemljenjem s donje strane. Šesterokutna glava izrađena je od tankog lima u obliku kasete u koju je umetnut poludragi kamen (gorski kristal), čije brušene plohe pokazuju znakove izlizanosti. Ispod ukrasnog kamena uočava se trag crvene boje. Kasetna ukrašena trakom s urezanim crticama. Vrlo sličan prsten pronađen je u Subotičkom Lugu, u blizini Koške (RADIĆ 2007.: 102, kat. br. 11), odnosno u Arheološkom muzeju u Splitu, ali bez ukrasnog kamena (PITEŠA 2009.: 179, kat. br. 264).

6. PRSTEN, 17. st.

materijal: srebro
 tehnika izrade: lijevanje, urezivanje
 v. 3,1 cm; š. 2,6 cm; glava v. 2,3 cm/ š. 2,1 cm;
 tež. 35,5 g.
 MSO-AS 170159 (inv. br. u. o. 2192)
 nalazište: Osijek (?), stari fundus
 neobjavljen



Masivni prsten pečatnjak od sivog srebra sa značajnim tragovima izlizanosti. Karika trapeznog presjeka završava na ramenima s maskeronima koji su gotovo u potpunosti izlizani. Iznad ovih, odvojeni profiliranom trakom šire se prema glavi fino izgravirani floralni motivi u obliku cvijeta. Ispod širih, bočnih stranica osmerokuta trake s ubodima. Ispod osmerokutne glave nakošene plohe u kojima završavaju opisani ukrasni elementi. Ravna ploha osmerokutne glave ima dvije duže bočne stranice i obrubljena je dvostrukom urezanim linijom koja čini okvir. Centralni motiv bika duboko je ugraviran u okruglu udubinu iznad koje je kaciga s plaštem pa se bez obzira na formu vjerojatno radi o grbu. Iznad ovog motiva ugraviran je motiv janjeta sa zastavom (Agnus dei) i slova u zrcalu „F I“ (u otisku „I F“).

Moguće je da se radi o prstenu trgovca, a za oba prstena, koja mogu poslužiti kao dosta bliska analogija, navodi se da su zbog maskerona na ramenima karakteristični za Ugarsku 16. i 17. st. (SCARISBRICK 2004.: 91, kat. br. 204).

Vrlo sličan je i prsten iz Léka u mađarskoj Županiji Vas, no nešto slabije kvalitete izrade. Datiran je u kraj 18. st., a navodi se da je muški cehovski prsten porijeklom vjerojatno iz Njemačke, raširen u Europi. Na glavi je urezana čizma iznad koje se nalazi kruna, a lijevo i desno su inicijali vlasnika, kao i na našem primjerku (BALOGH, HORVÁTH 1999.: 25, kat. br. 33).

7. PRSTEN, 16.-17. st.

materijal: mjed
tehnika izrade: lijevanje
v. 2,6 cm; š. 2,2 cm;
glava v. 0,9 cm/ š. 1,3 cm; tež. 7,1 g.
MSO-AS 170160 (inv. br. u. o. 2181)
nalazište: Osijek (?), stari fundus
neobjavljen



Prsten sa snažnim tragovima istrošenosti ima deformiranu kariku polukružnog presjeka, značajno istanjenu i polomljenu u visini ramena. Na dnu karike, na izbočenom dijelu nekada se nalazio ukras koji je kao i svi drugi u cijelosti nestao. Na proširenom dijelu karike također se nalaze neprepoznatljivi ukrasi. Ovalna glava također je vrlo izlizana, a oko nje se uočavaju okrugle udubine koje očigledno imitiraju fasete za držanje dragog kamena.

Ovaj tip prstena neki autori nazivaju vjereničkim, odnosno vjenčano prstenje (IVANIĆ 1995.: 40-43, kat. br. 103-116) i datiraju ga vrlo široko, 16.-18. st.

Tipološki slični primjerci iz Arheološkog muzeja u Splitu datirani su nešto ranije, odnosno u drugu pol. 14. i prvu pol. 15. st. (PITEŠA 2009.: 176, kat. br. 259; 177, kat. br. 260).

Očigledno je da se radi o tipu koji se pojavljuje u dužem vremenskom periodu, ali svakako treba reći da on imitira luksuzno srednjovjekovno zlatno prstenje s dragim kamenjem koje ima specifične fasete i obično se datira u 15., odnosno 16. st. (SCARISBRICK 2004.: 58-60, kat. br. 117, 118 + slika na str. 49; ZEČEVIĆ 2006.: 247, kat. br. 151).

8. PRSTEN, 15. st.

materijal: bronca
tehnika izrade: lijevanje, urezivanje
v. 3,0 cm; š. 2,8 cm; Ø glave 1,3 cm; tež. 14,8 g.
MSO-AS 170161 (inv. br. u. o. 2189)
nalazište: Osijek (?), stari fundus
neobjavljen



Masivni brončani prsten s karikom polukružnog presjeka i obrušenim stranicama. Na proširenom djelu karike trokutastog presjeka, ispod ploče glave okomiti i kosi urezi preko kojih je istaknuta traka. Okrugla glava u obliku pločice položena je na šesterokutnu podlogu. Centralni motiv uokviren je urezanom kružnicom. Ruka povijena u laktu drži mač s kružnicom u obliku slova „S“, a s lijeve i desne strane oštrice urezani su zvijezda i polumjesec. Ovaj vrlo česti heraldički motiv na ovom tipu prstena gotovo je identičan ranije objavljenom prstenu iz zbirke Muzeja Slavonije (RADIĆ 2007.: 100, kat. br. 8) i također ga se može svrstati u tzv. „bosansko prstenje“ (RADOJKOVIĆ 1973.: 220, sl. 16).

9. PRSTEN, 15. st.

materijal: bronca
tehnika izrade: lijevanje, urezivanje
v. 3,0 cm; š. 2,6 cm; glava v. 1,2 cm/ š. 1,5 cm;
tež. 13,6 g.
MSO-AS 170162 (inv. br. u. o. 5910)
nalazište: Osijek (?), stari fundus
neobjavljen



Masivni brončani prsten s nepravilnom karikom polukružnog presjeka i manjim oštećenjima. Uzduž karike tri urezane linije, a na proširenom djelu, trapezoidnog presjeka, ispod glave dvostruka *cik-cak* linija. Osmerokutna ploča glave odvojena je od karike dubokom brazdom, što daje dojam kao da je naknadno pričvršćeno. Osmerokutna ploča glave s dvije duže bočne stranice dosta je istrošena, a nevjesto urezani motiv predstavlja krilatu životinju s trokutastim repom, vjerojatno pticu u heraldičkoj pozi, okrenutoj na desno. Ovaj tip prstena rađen je za široke slojeve i na sebi ima uglavnom uobičajene heraldičke motive i podsjeća na tzv. „bosansko prstenje“ (RADOJKOVIĆ 1973.: 220, sl. 16).

10. PRSTEN, 15. st.

materijal: mjed
tehnika izrade: lijevanje, urezivanje
v. 2,6 cm; š. 2,5 cm; glava v. 1,2 cm/ š. 2,5 cm;
tež. 9,3 g.
MSO-AS 170163 (inv. br. u. o. 2198)
nalazište: nepoznato, stari fundus
dar: Franjo Sedlaković, Osijek (?), oko 1895. g.
neobjavljen



Prsten sa širokom, polukružnom karikom koja se širi prema glavi i prelazi u trapezoidni presjek s dvostrukom *cik-cak* urezanim linijom. Rubom proširenog djela također duboka urezana linija. Karika je direktno spojena s osmerokutnom pločom glave. Centralni motiv predstavlja dosta stilizirani uokvireni ljljan, također vrlo čest heraldički motiv. Nema neku posebnu analogiju, ali ga se svakako može svrstati u prstenje za široke mase koji podsjeća na tzv. „bosansko prstenje“.

11. PRSTEN, 15. st.

materijal: bronca
tehnika izrade: lijevanje, urezivanje
v. 2,5 cm; š. 2,4 cm; Ø glave 1,2 cm – 1,3 cm; tež. 8,2 g
MSO-169607
nalazište: Črnkovci
nalaznik: Zdravko Majdenić
otkup: Igor Kovačević, 2009. g.



Brončani prsten s dobro sačuvanom patinom i kari-
kom trokutastog presjeka koja se širi prema glavi. Na pro-
širenom djelu gusto urezane uzdužne linije koje „obavija“
izbočena traka (sličan motiv kao na prstenu pod kat. br. 8).
Rubovi pločaste okrugle glave zakošeni. Motiv krilate ži-
votinje okrenute na lijevo urezan linijski, kao i griva, krila
i rep. Iznad gornje noge mali polumjesec.

Ovaj prsten svojim oblikom i ukrasima, odnosno mo-
tivima podsjeća na nekoliko ranije opisanih u ovom radu
(kat. br. 8, 9, 10), ali je za razliku od svih ostalih pouzdano
poznato mjesto njegovog nalaza (u blizini crkve u Črnkov-
cima) pa on ukazuje na vjerojatno postojanje srednjovje-
kovnog groblja na lokaciji nalazišta.

12. PRSTEN, 14.-15. st.

materijal: bronca
tehnika izrade: lijevanje, urezivanje
v. 2,5 cm; š. 2,5 cm; Ø glave 1,1 cm; tež. 3,9 g
MSO-AS 170164 (inv. br. u. o. 2179)
nalazište: Osijek (?), stari fundus
neobjavljen



Manji prsten s uskom karikom okruglog presjeka koja se
iznad ramena širi, odnosno dobiva dva mala „krilca“. Okrugla
pločasta glava manjeg presjeka nosi duboko urezani motiv pti-
ce iznad koje je grančica.

Sličan primjerak nalazi se u zbirci Muzeja Slavonije
(RADIĆ 2007.: 96, kat. br. 2), odnosno u Arheološkom muze-
ju u Splitu (PITEŠA 2009.: 166, kat. br. 240), pa iako sam ga
datirao vrlo okvirno i bez prave analogije u period 13.-14. st.,
sada mi se ipak čini da se radi o proizvodu iz nešto kasnijeg
perioda, odnosno 14.-15. st.

13. PRSTEN, 17. st.

materijal: srebro
 tehnika izrade: lijevanje, urezivanje
 v. 2,5 cm; š. 2,4 cm; glava v. 1,8 cm/ š. 2,0 cm; tež. 9,4 g.
 MSO-AS 170165 (inv. br. u. o. 2190; stari inv. broj U-677)
 nalazište: Osijek
 dar: Varga, 1894. g.
 neobjavljen



Turski prsten pečatnjak s karikom lećastog presjeka koja na dnu ima pravokutno izbočenje. Karika se blago širi prema ploči glave s kojom je spojena lemljenjem. Blago je nakošena u odnosu na njenu plohu. Ploča glave ovalnog je oblika, a s donje strane su grubi urezi koji se zrakasto šire od centra pločice. Rub pločice je valovit.

Natpis na arapskom je u negativu, uokviren dvostrukom linijom, a između natpisa se nalaze ugravirani sitni cvjetovi koji simbolički predstavljaju mnoštvo dobrih dje-

la, odnosno stremljenje ka Bogu. Transkribirani tekst glasi: „TALIB MU' MIN BIN JUSUF“, a prijevod: „učenik (vjernik) od Jusufa (Jusufov)“.

Ovaj tip prstena relativno je čest, a nekoliko vrlo sličnih primjeraka nalazi se u Muzeju grada Beograda (IVANIĆ 1995.: 33, kat. br. 74, 75, 76), odnosno Mađarskom nacionalnom muzeju (GERELYES 1994.: sl. 13 a, d, e, f).

14. PRSTEN, 17. st.

materijal: srebro
 tehnika izrade: lijevanje, lemljenje, urezivanje
 v. 2,4 cm; š. 1,9 cm; glava v. 1,2 cm/ š. 1,2 cm; tež. 3,0 g.
 MSO-AS 170166 (inv. br. u. o. 2191; stari inv. br. 684)
 nalazište: Osijek (?), stari fundus
 dobavio: Carl Franz Nuber
 neobjavljen



Manji srebrni prsten pečatnjak s tankom karikom polukružnog presjeka jednake širine koja je zalemljena za podlogu glave. U kvadratnu glavu s „odrezanim“ uglovima (osmerokut) umetnuta ravna pločica od tamnog karneola s ugraviranim natpisom: „LUTUF JUHASSIN HAD“, u prijevodu: „čineći dobro, svijetliš obraz“.

Poludrugi kamen karneol omiljen je među muslimanima jer je Muhamed nosio srebrni prsten pečatnjak s karneolom. Nekoliko sličnih primjeraka nalazi se u Muzeju grada Beograda (BAJALOVIĆ-HADŽI-PEŠIĆ 1984.: 125, tabla XLVII/3,4), odnosno u Mađarskom nacionalnom muzeju (GERELYES 1994.: 65-66, sl. 12 a, c, 13 b).

15. GEMA, 17. st.

materijal: karneol
tehnika izrade: brušenje, urezivanje
v. 1,5 cm; š. 2,0 cm; deb. 0,5 cm; tež. 13,6 g.
MSO-AS 170167 (inv. br. Aa-594)
nalazište: Osijek (?), stari fundus
neobjavljen



Ovalna gema, vjerojatno s prstena, fino brušena u obliku leće s plitko urezanim arapskim natpisom i tragovima pozlate u slovima, između kojih su gusto raspoređene grančice s tri lista, simboli dobrog djela, odnosno stremljenja ka Bogu.

Transkribirani tekst: „LA ILAHE ILLELLAH MUHAMMEDUN RESULULLAH“, u prijevodu: „nema

Boga, osim Alaha, a Muhamed je njegov poslanik» (GERELYES 1994.: 65-66, sl. 12 c, 13 c).

Prstenje s gemom od jaspisa, odnosno karneola slične forme, pronađeno je u kompleksu srednjovjekovne mitropolije u Beogradu (POPOVIĆ, BIKIĆ 2004.: 156, sl. 101, kat. br. 405/406).

16. GEMA, 17. st.

materijal: karneol
tehnika izrade: brušenje, urezivanje
v. 1,3 cm; š. 1,8 cm; deb. 0,5 cm; tež. 1,5 g.
MSO-AS 170168 (inv. br. Aa-593)
nalazište: Osijek (?), stari fundus
neobjavljen



Fino brušena gema od karneola iz prstena pečatnjaka osmerokutnog oblika. Rubovi nakošeni prema unutra. Transkribirani arapski tekst: „LA ILAHE ILLELLAH MUHAMMEDUN RESULULLAH“, u prijevodu: „nema Boga, osim Alaha, a Muhamed je njegov poslanik“ (GERELYES 1994.: 65-66, sl. 12 a, c, 13 b).

17. GEMA, 16.-17. st.

materijal: crvena pasta
tehnika izrade: urezivanje, brušenje
MSO-AS 170169 (inv. br. Aa-2274)
v. 1,2 cm; š. 1,4 cm; deb. 0,3 cm; tež. 0,9 g.
nalazište: Osijek (?), stari fundus
dobavio: grad Osijek 1898. g.
neobjavljen

Ovalna gema, vjerojatno iz prstena s nakošenim stranicama prema unutra i manjim oštećenjima. U sredini urezan polumjesec, okolo sedam zvjezdica.



LITERATURA

- BAJALOVIĆ-HADŽI-PEŠIĆ, M., 1984., *Nakit VIII-XVIII veka u Muzeju grada Beograda*, Beograd.
- BALOGH, J., HORVÁTH, T., 1999., *Gyűrűk*, Budapest.
- GERELYES, I., 1994., *Török ékszerek. Évezredek, évszázadok kincesei*, Budapest.
- HLATKY, M., 1938., *A Magyar Gyűrű*, Budapest.
- IVANIĆ, B., 1995., *Nakit iz zbirke Narodnog muzeja od 15. do početka 19. veka: katalog zbirke Umetnost pod turskom vlašću*, Beograd.
- KANONSKE vizitacije, priredio Stjepan Sršan, 2005., *Valpovačko-miholjačko područje: 1730.-1830.*, knj. 3, Osijek.
- MAŽURAN, I., 1988., *Popis naselja i stanovništva u Slavoniji 1698. godine*, Osijek.
- MILOŠEVIĆ, D., 1990., *Nakit od 12. do 15. veka iz zbirke Narodnog muzeja*, Beograd.
- PITEŠA, A., 2009., *Katalog nalaza iz vremena seobe naroda, srednjeg i novog vijeka u Arheološkom muzeju u Splitu*, Split.
- POPOVIĆ, M., BIKIĆ, V., 2004., *Kompleks srednjovjekovne mitropolije u Beogradu*, Beograd.
- RADIĆ, M., 2007., Prstenje 13.-17. stoljeća u Muzeju Slavonije Osijek // Osječki zbornik 28, Osijek.
- RADOJKOVIĆ, B., 1973., *Zapadni uticaji na primenjenu umetnost Bosne u XIV. i XV. veku* // Radovi sa simpozijuma Srednjovjekovna Bosna i europska kultura, Zenica.
- SCARISBRICK, D., 2004., *Historic rings: Four Thousand Years of Craftsmanship*, Tokyo, New York, London.
- STANOJEV, N., 2004., *Arača – Crkve, Nekropola, Manastir*, Novi Sad.
- ZEČEVIĆ, E., 2006., *Nakit Novog Brda iz Arheološke zbirke poznog srednjeg veka*, Beograd.